Seria Titu Maiorescu

Drept instituțional al Uniunii Europene

Gabriel-Liviu Ispas
Daniela Panc

tura
mangiu
2019

III 24861

Gabriel Liviu ISPAS
Daniela PANC

Drept instituțional al Uniunii Europene

282271
UNIVERSITATEA "DUNĂREA DE JOS" GALAȚI
BIBLIOTECĂ 2

Editura Hamangiu
2019

Cuprins

PARTEA I. TEORIA GENERALĂ 1

Capitolul I. Proiectul european 1

Secțiunea 1. Preliminarii 1

Secțiunea a 2-a. Europa, după cel de-al Doilea Război Mondial 2

Secțiunea a 3-a. Tratatul de instituire a Comunității Economice a Cărbunelui și Oțelului (CECO) – 18 aprilie 1951 5

Secțiunea a 4-a. Tratatele de la Roma – 25 martie 1957 7

Secțiunea a 5-a. Tratatele și alte acte modificatoare ale tratatelor institutive 9

Secțiunea a 6-a. Actul Unic European – 17 și 28 februarie 1986 10

Capitolul al II-lea. Uniunea Europeană, de la Maastricht la Lisabona 13

Secțiunea 1. Tratatul de la Maastricht – 7 februarie 1992 13

§1. Preliminarii 13

§2. Obiectivele Uniunii 15

§3. Elemente inovatoare introduse prin Tratatul de la Maastricht 16

§4. Tratatul de la Amsterdam – 2 octombrie 1997 18

§5. Tratatul de la Nisa –26 februarie 2001 21

§6. Nevoia de reforme instituționale 23

§7. Tratatul de instituire a unei Constituții pentru Europa – 29 octombrie 2004 25

Secțiunea a 2-a. Tratatul de la Lisabona 26

§1. Preliminarii 26

§2. Prevederile și structura Tratatului privind Uniunea Europeană 28

§3. Reforma instituțională instituită prin Titlul III din Tratatul privind Uniunea Europeană 31

§4. Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene 38

Secțiunea a 3-a. Aderarea de noi state și părăsirea Uniunii 42

§1. Criteriile de la Copenhaga 42

§2. Etapele aderării 44

§3. România în Uniunea Europeană 45

3.1. Istoric 45

3.2. Negocieri de capitole 45

3.3. Tratatul de aderare 47
3.4. Contextul în care România preia președinția Consiliului Uniunii 48
3.5. Teme prioritare și domenii de interes 51
3.6. Vulnerabilități și acțiuni concrete 52
§4. Părăsirea voluntară a Uniunii 53
§5. Excluderea unui stat din Uniune 54
§6. Brexit și implicațiile asupra integrării europene 55
6.1. Istoricul relațiilor 55
6.2. Retragerea din Uniune 59
6.3. Uniunea în 27 de membri? 62
Secțiunea a 4-a. Acțiunea externă a Uniunii 65
Secțiunea a 5-a. Criza datoriilor suverane și dezvoltarea Uniunii Europene după 2008 66
§1. Criza economică 66
§2. Mecanismul european de stabilitate 67

Capitolul al III-lea. Izvoarele dreptului european 69
Secțiunea 1. Ordinea juridică a Uniunii Europene 69
Secțiunea a 2-a. Izvoarele dreptului Uniunii Europene 71
§1. Dreptul primar al Uniunii Europene. Tratatele 72
1.1. Tratatele fondatoare sau institutive 73
1.2. Tratatele modificatoare 73
1.3. Tratatele de aderare 75
§2. Dreptul derivat al Uniunii Europene 76
2.1. Regulamentul 77
2.2. Directiva 79
2.3. Decizia 83
§3. Acte juridice fără putere obligatorie 84
§4. Actele atipice ale instituțiilor Uniunii Europene. *Soft law* 85
§5. Dreptul complementar al Uniunii Europene 86
5.1. Acordurile internaționale ale Uniunii Europene 86
5.2. Principiile generale ale dreptului Uniunii Europene 87
5.3. Jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene 88
Secțiunea a 3-a. Efectele legislației Uniunii Europene în sistemele juridice naționale ale statelor membre 88
§1. Supremația dreptului Uniunii Europene 88

§2. Aplicabilitatea directă a dreptului Uniunii Europene 92
2.1. Tratatele Uniunii Europene 92
2.2. Regulamentele 94
2.3. Directivele 94
2.3.1. Efectul direct vertical ascendent 95
2.3.2. Efectul direct vertical descendent 97
2.3.3. Efectul direct orizontal 97
2.3.4. Efectul indirect de interpretare armonioasă a legislației interne în coformitate cu prevederile directivei 98
2.3.5. Răspunderea statului membru pentru încălcarea dreptului UE 99
2.4. Deciziile 102

Capitolul al IV-lea. Principii specifice dreptului Uniunii Europene 103
Secțiunea 1. Noțiuni generale 103
Secțiunea a 2-a. Principiul atribuirii competențelor 104
§1. Competențele exclusive ale Uniunii Europene 106
§2. Competențele partajate 107
§3. Competențele de sprijinire, coordonare și completare 108
§4. Clauza de flexibilitate – art. 352 TFUE 109
Secțiunea a 3-a. Principiul subsidiarității 111
§1. Noțiuni generale 111
§2. Aspecte practice privind noțiunea de *smart regulation* 114
§3. Raportul anual prezentat de Comisie privind principiile subsidiarității și proporționalității 116
Secțiunea a 4-a. Principiul proporționalității 117
Secțiunea a 5-a. Principiul respectării drepturilor omului 119
Secțiunea a 6-a. Principiul transparenței și al democrației 121
Secțiunea a 7-a. Principiul egalității de tratament 122

PARTEA A II-A. INSTITUȚIILE UNIUNII EUROPENE 125

Capitolul al V-lea. Instituţiile Uniunii Europene 125
Secțiunea 1. Aspecte generale 125
Secțiunea a 2-a. Cadrul instituţional 126
Secțiunea a 3-a. Funcţiile instituţiilor 126
Secțiunea a 4-a. Caracteristicile instituţiilor 127
Secțiunea a 5-a. Principiile funcţionării instituţiilor 128

Capitolul al VI-lea. Parlamentul European 130
Secțiunea 1. Reglementarea din Tratatul privind Uniunea Europeană 130
Secțiunea a 2-a. Evoluția istorică a Parlamentul European 131
§1. Adunarea comună: o cale spre un model federal? 131
§2. Propuneri privind alegerile directe 132
§3. Prevederi bugetare: reforme impuse prin tratat în 1970 și 1975 134
§4. Procedura concilierii în cazul neînțelegerilor dintre instituțiile comunitare și situații conflictuale 135
§5. Evoluții și extinderi de atribuții stabilite prin tratate 137
5.1. Tratatul de la Maastricht 137
5.2. Tratatul de la Amsterdam 138
Secțiunea a 3-a. Parlamentarul european 138
Secțiunea a 4-a. Organizare și funcționare internă 140
§1. Organizarea internă a Parlamentului 141
1.1. Biroul 141
1.2. Conferința Președinților 143
1.3. Grupurile politice 144
1.4. Comisiile permanente 146
§2. Funcționarea Parlamentului European 148
Secțiunea a 5-a. Atribuțiile Parlamentului European 149
§1. Considerații introductive 149
§2. Atribuțiile legislative ale Parlamentului European 150
§3. Atribuția de control politic și de avocat al poporului 151
§4. Atribuția bugetară a Parlamentului European 154
§5. Atribuții consultative și de relații externe 155
§6. Alte atribuții 157
Secțiunea a 6-a. Parlamentul European, participant la realizarea justiției în Uniunea Europeană 157
§1. Procedura reglementată de Regulamentul Parlamentului 157
§2. Acțiunea în anulare 158
2.1. Considerații generale 158
2.2. Cazuri recente de acțiuni în anulare introduse de către Parlamentul European 160
§3. Cauze recente privind acțiuni în anulare introduse împotriva actelor Parlamentului European 163
§4. Acțiunea în constatarea abținerii de a acționa 165
§5. Hotărâri preliminare referitoare la actele Parlamentului 167
§6. Litigii de muncă; acțiuni îndreptate împotriva Parlamentului 169

§7. Influența Parlamentului European în constituirea Curții de Justiție 169
§8. Controlul subsidiarității. Rolul parlamentelor naționale 170

Capitolul al VII-lea. Consiliul European 171
Secțiunea 1. Reglementarea din Tratatul privind Uniunea Europeană 171
Secțiunea a 2-a. Evoluție istorică 172
Secțiunea a 3-a. Componență și funcționare 173
Secțiunea a 4-a. Atribuții 175

Capitolul al VIII-lea. Consiliul Uniunii Europene 176
Secțiunea 1. Reglementarea din Tratatul privind Uniunea Europeană 176
Secțiunea a 2-a. Organizarea internă a Consiliului 177
§1. Noțiuni generale 177
§2. Președinția rotativă a Consiliului Uniunii 178
§3. Formațiunile de lucru ale Consiliului 179
Secțiunea a 3-a. Reguli de procedură 181
Secțiunea a 4-a. Atribuțiile Consiliului 183
§1. Atribuții legislative și bugetare 183
§2. Solicitare de propuneri legislative 183
§3. Atribuții de încheiere 184
§4. Atribuții de numire 184
§5. Atribuții de coordonare 184

Capitolul al IX-lea. Comisia Europeană 185
Secțiunea 1. Cadrul instituțional, juridic și noțiune 185
Secțiunea a 2-a. Structura organizatorică 186
§1. Componență 186
§2. Procedura de constituire a Comisiei Europene 187
§3. Colegiul comisarilor 188
§4. Președintele Comisiei Europene 191
§5. Departamentele și agențiile Comisiei 193
§6. Reprezentanțele și delegațiile Comisiei 194
Secțiunea a 3-a. Comisarul european 194
§1. Mandatul Comisarilor europeni 194
§2. Statutul juridic al comisarilor europeni 196
Secțiunea a 4-a. Funcționarea Comisiei 197
§1. Procedura orală 197
§2. Procedura scrisă 199

§3. Procedura de abilitare 200
§4. Procedura de delegare 200
§5. Autentificarea actelor adoptate 200
Secțiunea a 5-a. Atribuțiile Comisiei 202
§1. Drept de inițiativă legislativă 202
§2. Competențe de executare 202
§3. Competența de a adopta acte fără caracter legislativ 203
§4. Atribuțiile conferite pentru punerea în aplicare a actelor legislative 204
§5. Atribuții de recomandare și aviz 205
§6. Competențe de reprezentare 205
§7. Atribuții de control 205

Capitolul al X-lea. Curtea de Justiție a Uniunii Europene 214
Secțiunea 1. Evoluția istorică a Curții de Justiție a Uniunii Europene 214
§1. Reforma sistemului judiciar la nivelul Uniunii Europene 215
Secțiunea a 2-a. Noțiune 216
Secțiunea a 3-a. Cadrul juridic 218
Secțiunea a 4-a. Curtea de justiție 219
§1. Componență 219
1.1. Avocații generali 220
§2. Mandatul membrilor Curții de Justiție 221
§3. Competențele Curții de Justiție 222
Secțiunea a 5-a. Tribunalul 225
§1. Componență 225
§2. Competențele Tribunalului 226
Secțiunea a 6-a. Tribunalele specializate. Tribunalul Funcției Publice 228
Secțiunea a 7-a. Principalele acțiuni exercitate în fața Curții de Justiție a Uniunii Europene 230
§1. Acțiunile în constatarea neîndeplinirii obligațiilor 230
§2. Acțiunile în anulare 233
§3. Acțiunile în constatarea abținerii nejustificate de a hotărî 236
§4. Acțiunile preliminare 237
4.1. Procedura trimiterilor preliminare 238
4.2. Obiectul trimiterii preliminare 241
4.3. Efectul și natura hotărârii preliminare 244
4.4. Experiențe naționale privind trimiterile preliminare 245

Capitolul al XI-lea. Curtea de Conturi 247
Secțiunea 1. Considerații introductive 247
§1. Cadrul juridic 248
§2. Noțiune 249
Secțiunea a 2-a. Structura organizatorică 249
§1. Componență 249
§2. Mandatul membrilor Curții 250
2.1. Statutul membrilor 251
§3. Organizare 251
Secțiunea a 3-a. Atribuții 252
§1. Rapoartele și avizele Curții de Conturi 254

Capitolul al XII-lea. Banca Centrală Europeană 256
Secțiunea 1. Considerații introductive 256
§1. Cadrul juridic 257
§2. Noțiune 258
Secțiunea a 2-a. Structura organizatorică 258
Secțiunea a 3-a. Atribuții 259
§1. Atribuții monetare 259
§2. Atribuții consultative 261
§3. Alte atribuții 261

PARTEA A III-A. PIAȚA INTERNĂ ȘI LIBERTĂȚILE 263

Capitolul al XIII-lea. Piața internă 263
Secțiunea 1. Considerații introductive 264
§1. Istoric 264
§2. Delimitarea conceptelor de piață comună, piață unică și piață internă 266
Secțiunea a 2-a. Cadrul juridic 266
Secțiunea a 3-a. Libera circulație a mărfurilor 268
§1. Cadrul juridic 268
§2. Noțiune 268
§3. Uniunea vamală – art. 30-33 TFUE 270
§4. Interzicerea între statele membre a restricțiilor cantitative și a măsurilor cu efect echivalent – art. 34-35 TFUE 274
4.1. Cauze care justifică interdicțiile sau restricțiile la libera circulație a mărfurilor – art. 36 TFUE 277

§5. Nediscriminarea fiscală – art. 110 TFUE 281
5.1. Cauza *Tatu* 281
Secțiunea a 4-a. Libera circulație a persoanelor 284
§1. Considerații introductive 284
§2. Cadrul juridic 285
§3. Sfera de aplicare a art. 45 TFUE 285
3.1. Noțiunea de lucrător 286
3.2. Cauza *Bosman* – eliminarea obstacolelor în calea accesului pe piața muncii 288
§4. Politica în domeniul securității sociale – art. 48 TFUE 290
§5. Directiva 2004/38/CE: Dreptul de intrare și de ședere al lucrătorilor și al familiilor acestora 290
§6. Excepții de la libera circulație a lucrătorilor 293
6.1. Excepția privind încadrarea în administrația publică 293
6.2. Restricții justificate de motive de ordine publică, siguranță publică și sănătate publică 297
§7. Măsurile tranzitorii privind libera circulație a lucrătorilor 300
7.1. Dreptul statelor membre de a introduce măsuri de liberalizare progresivă a accesului la piața muncii 300
7.2. Măsuri tranzitorii aplicabile cetățenilor români 302
Secțiunea a 5-a. Libertatea de stabilire și libera prestare a serviciilor 304
§1. Considerații introductive 304
§2. Delimitare conceptuală privind mobilitatea lucrătorilor, întreprinderilor și a profesioniștilor în UE 305
§3. Libertatea de stabilire – art. 49-55 TFUE 306
3.1. Recunoașterea reciprocă a diplomelor, a certificatelor și a altor titluri de calificare – art. 53 TFUE 309
3.2. Excepții de la libertatea de stabilire și de la libera prestare a serviciilor – art. 51-52 TFUE 310
§4. Libera prestare a serviciilor 312
4.1. Restricții la libera circulație a serviciilor 314
Secțiunea a 6-a. Libera circulație a capitalurilor 315
§1. Considerații introductive 315
§2. Cadrul juridic 315
§3. Noțiunile de capital și plăți 317
§4. Excepții și restricții justificate de la libera circulație a capitalurilor 319

Bibliografie **321**